

ויצא

נאכן ברענגען דעם לימוד פון יעקב, איז דער אַלטער רבי ממשיך: „לפיכך אין הפועל רשאי לעשות מלאכה בלילה ולהשכיר עצמו ביום וכן אין האדם רשאי לעשות מלאכה בבהמתו בלילה ולהשכירה ביום ואין הפועל רשאי להרעוב ולסגף עצמו שהרי מחליש כחו ולא יוכל לעשות מלאכה בעל הבית בכח“.

די דינים („אין הפועל רשאי כו“) ווערן געבראַכט אויך אין רמב"ם: „אבער דאָרט קומען זיי אין דער פריער-דיקער הלכה, איידער ער זאָגט „כדרך שמוזהר בעה"ב שלא יגזול כו“.

ב. לכאורה וואָלט מען געקענט זאָגן, אַז דער שינוי איז (ניט קיין שינוי בתוכו),

א. אין סוף הלכות שכירות פסק'נט דער רמב"ם: כדרך שמוזהר בעה"ב שלא יגזול שכר עני ולא יעכבנו כך העני מוזהר שלא יגזול מלאכת בעה"ב ויבטל מעט בכאן ומעט בכאן ומוציא כל היום במרמה אלא חייב לדקדק על עצמו בזמן . . וכן חייב לעבוד בכל כחו שהרי יעקב הצדיק אמר כי בכל כחי עבדתי את אביכן. לפיכך נטל שכר זאת אף בעולם הזה שנאמר ויפרץ האיש מאד מאד.

דער אויבנדערמאנטער דין ווערט אויך אַראָפּגעבראַכט אין שולחן ערוך פון אַלטן רבי'ן, וז"ל: „וכדרך שבעל הבית מוזהר שלא לגזול שכר העני ולא לאחרו כך העני מוזהר שלא יבטל מלאכת בעה"ב ויבטל מעט כאן ומעט כאן ומוציא כל היום במרמה אלא חייב לדקדק על עצמו בזמן . . וכן חייב לעבוד בכל כחו שהרי יעקב הצדיק אמר כי בכל כחי עבדתי את אביכן לפיכך נטל שכרו אף בעולם הזה שנאמר ויפרץ האיש מאד מאד“.

בהשקפה ראשונה זעט אויס, אַז דער אַלטער רבי איז בלויז מעתיק לשון הרמב"ם (מיט שינויים קלים). אָבער כד דייקת שפיר זעט מען אַ שינוי עיקרי בשו"ע אדה"ז:

- (1) פ"ג ה"ז.
- (2) פרשתנו לא, ו.
- (3) שם ל, מג.
- (4) חלק ח"מ הלכות שאלה ושכירות וחסימה סעיף כ.
- (5) השינוי שברמב"ם מתחיל ההלכה, כדרך, ובשו"ע אדה"ז „וכדרך“ — יש לומר, כי בשו"ע אדה"ז בא בהמשך להלכות הסמוכות לפניו (באותו היסוד) שבהן מדובר על האזהרה, שלא לגזול שכר

העני ולא לאחרו; משא"כ ברמב"ם כתב עד"ז לא בפרק זה, כי"א לפני — בפ"א שם, ותחלת ההלכה (ה"ז). כדרך שמוזהר — באה כסיום כל הלכות שכירות.

(6) ברמב"ם (שם ה"ז). או לדוש בפרתו ערבית ולהשכירה שחרית — ועד"ז הוא בסמ"ג דלקמן הערה 20. (בתוספתא שבהערה 8, לחורוש" וזכיה ברי"ף ב"מ פ"ז (פס), א) וברא"ש שם ס"ג). ובירושלמי (שבהערה 8), לא יחרוש אדם בפרתו בלילה וישכירנו ביום. ולכאורה הרי שינוי בדין, אם האיסור הוא דוקא כשעובד בלילה או רק בערבית — ראה חסדי דוד לתוספתא שם.

(7) ברמב"ם שם מוסיף: ומאכיל מזונותיו לבניו. ועד"ז הוא. בטושו"ע שבהערה 10. והוא כבתוספתא שם. אבל בירושלמי שם ליתא תיבות אלו.

(8) ומקורם בתוספתא ב"מ פ"ח, ב; ירושלמי דמאי פ"ז ה"ג — כנסמן במ"מ והגה"מ לרמב"ם שם.

(9) ה"ז.

(10) זכיה בטושו"ע (ולבוש) ח"מ ס"ט שלו — (א) שהם בב' הלכות: (ב) „אין הפועל כו“ הוא (ס"ט) לפני (ס"כ). מוזהר הפועל שלא יבטל כו“.

רשאי כו" זיינען א המשך צו די עניני „מרמה“ (לכאורה) וועלכע א פועל מעג יע טאן וואס דער רמב"ם זאגט פאר דעם¹⁵ — „ורשאין פועלין“ לטבול¹⁶ פתן בציר כו", און אויף דעם איז דער רמב"ם מוסיף וממשיך: „אבל אין הפועל רשאי כו"¹⁷].

אבער דאס איז ניט קיין ביאור מספיק בנדר¹⁸. ווארום פון דעם וואס דער

נאך בלויז בסדר הדברים, בהתאם צום חילוק פון ספר הרמב"ם און שו"ע אדה"ז:

דער רמב"ם¹¹ האט געשריבן ספרו „הלכות הלכות“¹² — בלי טעמי ההל-כות¹³, משא"כ דער אלטער רבי האט געשריבן שולחנו „הלכות בטעמיהן“¹⁴ דוקא.

און דעריבער: דער אלטער רבי שטעלט אויס די הלכות אין אן אופן וואס גיט ארויס דעם טעם און הגדרה פון די הלכות, און דערפאר ברענגט ער די אלע דינים אין דעם זעלבן סעיף, נאך דער הקדמה כללית ולכולן: „וכדרך שבעה"ב מוזהר כו" כך העני מוזהר שלא יבטל מלאכת בעה"ב“ — וואס דאס איז דער גדר פון די אלע דינים.

און איז דעם גופא, שטעלט ער פריער די אזהרה וחייב „לדקדק על עצמו בזמן . . וכן חייב לעבוד בכל כחו“, און דער-נאך, דעם איסור המסובב מזה, וואס קומט דערפון ארויס אויך בנוגע דעם זמן המלאכה — „אין הפועל רשאי לעשות מלאכה בלילה וכו“.

משא"כ דער רמב"ם איז נוגע בעיקר ארויסגעבן דעם פסק הלכה, און דער-פאר שטעלט ער אויס די הלכות לויט'ן סדר הזמן: פריער דער איסור וואס קומט קודם זמן המלאכה בפועל („אין הפועל רשאי כו"), און ערשט דערנאך די אזהרות וועלכע קומען בזמן המלא-כה גופא — „חייב לדקדק על עצמו בזמן . . וכן חייב לעבוד בכל כחו“.

[ונוסף לזה: די דינים „אין הפועל

(15) וזה גופא בא בהמשך לתחלת ההלכה. רשאי בעל הפרה להרעיש פרתו ולסגפה כדי שתאכל הרבה מן הדייש ורשאי השוכר להאכילה פקיע עמיר כו", שהוא בהמשך והסיום דהפרק שבו מדובר דיני לא תחסום שור בדישו. משא"כ בשו"ע אדה"ז בא סעיף זה בהמשך לפרטי דיני לא תלין כו" של פועל (וכי"ב): ודיני לא תחסום, וכן הדינים שהפועל אוכל בשעת מלאכתו — כתב לאח"ז (סכ"ב ואילך).

ובשו"ע המחבר דינים אלו בנוגע לפועל הם הסיום דסימן (שלו). דין אכילת פועל בשעת מלאכה ממה אוכל או מתי אוכל, והסימן שלאח"ז (שלו) — דין אכילת בהמה בשעת מלאכה ואסור חסימתה, והסימן שלאח"ז (שלו) — „לתת שכר אדם ובהמה וכלים בזמנו ומתי זמנו“, ואכ"מ.

(16) כן הוא בדפוסים שלפנינו ברמב"ם ובתוספתא שם. בי"מ פט, סעיף (רי"ף שם. רא"ש שם ס"ג). אבל בשו"ע אדה"ז (שם סכ"ז) הפועל רשאי לטבול פתו (וכבטשו"ע שם סט"ז). ועד"ז הוא השינוי (בין לשון יחיד ול' רבים) בהבא לפני' ברמב"ם: ברמב"ם שם. רשאי בעה"ב להשקות פועלים' (וכ"ה בשאר מקומות הנ"ל) ובשו"ע אדה"ז שם „להשקותו“ (ע"ד בטושו"ע שם. להשקות את הפועל").

(17) כ"ה בגמ' שם. רא"ש שם. טושו"ע (ושו"ע אדה"ז) שם. אבל בתוספתא שם, לאכול.

(18) ולהעיר שבתוספתא שם באים בהלכה א', אבל בסדר הפוך — מתחיל בהאיסור „אין הפועל רשאי כו“, ואח"כ — „רשאין פועלין לאכול פתן בציר כדי שאכלו כו“.

(19) בנוגע השינוי דהרמב"ם ואדה"ז. — אבל אפ"ל כן בנוגע לשו"ע המחבר, שאינו מתחיל ההלכה בדרך שמוזהר בעה"ב כו" כברמב"ם. ובפרט ששו"ע המחבר עיקרו הוא מעשה הדינים, ולא כברמב"ם שבעיקר הוא (גם) ספר ידיעת ההלכות — ראה לקו"ש חט"ז ע' 374. ועוד.

(11) וכן שו"ע המחבר.

(12) רמב"ם בהקדמתו לספר היד.

(13) ראה ק"א בשו"ע אדה"ז הל' ת"ת רפ"ב.

(14) הקדמת הרבנים בני הגאון המחבר ז"ל לשו"ע אדה"ז.

עבדתי את אביכן. לפיכך נטל שכר זאת אף בעולם הזה שנאמר ויפרוץ האיש מאד מאד.

דלכאורה איז אין דעם ניט פאָר-שטאַנדיק:

(א) דער רמב"ם איז דאָך (כנ"ל) אַ ספר פון „הלכות הלכות". וואָס איז נוגע להלכה דער סיום „לפיכך נטל שכר זאת אף בעוה"ז כו"?

דוחק לומר אַז דער רמב"ם שרייבט דאָס נאָר כדי לסיים (הלכות שכירות) בדבר טוב — ווייל [נוסף ע"ז וואָס דער רמב"ם איז ניט אַלע פ"ג הלכות²¹ שבספר היד מסיים בדבר טוב, איז עוד ועיקר:] דער לשון ווערט אַראַפּגע-בראַכט אויך אין טור ושולחן ערוך לא בסיום הלכות אלו. נאָכמער: אין שו"ע אדה"ז קומט עס אינמיטן אַ סעיף!

(ב) נאָכמער: דערמיט איז דער רמב"ם²² זיך, לכאורה, סותר מיני ובי: פריער ברענגט ער די ראי' פון יעקב'ן „שהרי יעקב הצדיק אמר כי בכל כחי עבדתי את אביכן", אַז עס איז אַ חיוב אויף אַ פועל לעבוד בכל כחו, אָבער מיט די ווערטער „לפיכך נטל שכר זאת אף בעולם הזה כו" איז ער לכאורה מבטל (מחליש עכ"פ) די ראי', וואָרום דאָס ברענגט אַרויס אַז דאָס איז ניט געווען אַ חיוב, נאָר אַ הנהגה (צדקות) מיוחדת באַ יעקב'ן וואָס צוליב דעם איז שכרו מיוחד „נטל שכר זאת אף בעולם הזה".

רמב"ם הויבט אַן די לעצטע הלכה מיט אַ הקדמה: „כדרך שמוזהר בעה"ב שלא יגזול שכר עני כו' כך העני מוזהר שלא יגזול מלאכת בעה"ב" — אע"פ וואָס דער רמב"ם האָט שוין קלאַר געזאָגט אין דער פריערדיקער הלכה אַז עס טאָר ניט זיין „גזל מלאכתו של בעה"ב" — איז מוכח, אַז דאָס איז ניט נאָר אַ הוספה מצד שינוי אין דעם זמן ומעשה האיסור, נאָר ס'איז אַ באַזונדער גדר.

דאָס הייסט: לויטן אַלטן רבין, אַז די דינים „אין הפועל רשאי כו" קומען תיכף בהמשך ישר צום חיוב „לעבוד בכל כחו" (אַז „לפיכך אין הפועל רשאי כו'"), קומט אויס, אַז דאָס איז אַ מסובב פון דעם חיוב לעבוד בכל כחו: משא"כ לויטן רמב"ם, וואָס ער זאָגט די דינים אין אַ פריערדיקער הלכה, איז דאָס אַ באַזונדער דין ואיסור בפ"ע.

אַט דער ענין ווי ער שטייט אין שו"ע אדה"ז — אַז די פרטי דינים „אין הפועל רשאי כו" זיינען פאַרבונדן מיט דעם חיוב „לעבוד בכל כחו" (וואָס מען לערנט אַפּ פון יעקב'ן) — איז מפורש אין סמ"ג²⁰:

אָבער צ"ע וביאור: וואָס איז די הסברה אין די צוויי שיטות, צי די דינים הנ"ל זיינען אַ תוצאה פון דעם חיוב „לעבוד בכל כחו", אָדער אַ דין בפ"ע?

ג. וועט מען דאָס פאַרשטיין בהקדם הביאור אין דעם לימוד הנ"ל (ברמב"ם) פון יעקב'ן: וכן חייב לעבוד בכל כחו שהרי יעקב הצדיק אמר כי בכל כחי

(21) ויתירה מזו: שאפילו בסיום (ה"ד) פ"ט אין הרמב"ם מקפיד לסיים דוקא בדבר טוב (ראה סיום ספר נשים. אבל שם רק תיבה האחרונה אינו דבר טוב — ראה שיחת ש"פ מקץ תשד"מ ע"ד הסיום דס' נשים וס' טהרה ברמב"ם).

(22) ובמילא בהעתקתו בשו"ע אדה"ז שם.

(20) מ"ע טוף מצוה צא. ושם: גרסין בירושלמי דמס' דמאי ובתוספתא דב"מ אין הפועל כו' (ומסיים) מפני גזל מלאכתו של בעל הבית שהרי יכשל כחו ויתחילש דעתו ולא יעשה מלאכה בכח והרי יעקב אבינו אמר כי בכל כחי עבדתי וגו'.

ארויסצוברענגען דעם גודל הדבר, ווי מען זעט אז יעקב הצדיק, אמר כי בכל כחי עבדתי . . . לפיכך נטל שכר זאת אף בעולם הזה.

דאס איז אבער א דוחק גדול, וואָרען מען געפינט בכמה מקומות, אויך אין רמב"ם (אין די הלכות לפנ"ז), אז מ'לערנט אפ הלכות אויך פון קודם מ"ת (און ווי מ'זעט עס בשייכות לפרשתנו גופא, אז דער רמב"ם²⁷ לערנט אפ די הלכה אז "אפילו בחולו של מועד אין נושאים נשים . . . לפי שאין מערבין שמחה בשמחה שנאמר²⁸ מלא שבוע זאת ונתנה לך גם את זאת"); און ס'איז נישט קיין סתירה צום כלל פון אין למידין מקודם מ"ת, ווי די פארשידענע תירוצים והגדרות וואס שטייען דערביי אין מפרשי שם²⁹, ופשיטא בנדויד, וואו דאס איז נישט קיין דין פרטי, נאר א הנהגה כללית, דער דרך אין עבודת הפועלים ע"פ הת- דברות והסכם הדדי דבני אדם, וואס דאס קען מען דאך אוודאי אפ'לערנען³⁰ פון קודם מ"ת³¹.

(ג) וואס איז דער לשון "שהרי" — און נישט בלשון הרגיל יותר "שנאמר" או "כמו שנאמר" וכיו"ב?

(ד) דער לשון "הצדיק", וואס איז נישט קיין לשון הרגיל (אלס תואר) אין רמב"ם³², ולכל היותר האט ער גע- דארפט זאגן בלשון הרגיל³³ "יעקב אבינו"³⁴, ובפרט אז דאס שוואכט אפ די ראי, וואָרען דאס ווייזט אז דאס איז א הנהגה מיוחדת פון "יעקב הצדיק".

לכאורה יש לומר, אז מיט די אלע לשונות הנ"ל איז דער רמב"ם אויסן צו באַוואַרענען די שאלה: ס'איז דאך אין למידין מקודם מ"ת³⁵, איז ווי קען מען אפ'לערנען א הלכה אין הלכות שכירות פון הנהגת יעקב דלפני מ"ת?

דעריבער זאגט נישט דער רמב"ם כלשון הרגיל בכלל באַ א ראי "שנאמר" (וכיו"ב), ווייל מען לערנט עס טאקע נישט אפ פון יעקב, ס'איז נאר קעין אסמכתא (אדער נאר א גילוי מילתא וכיו"ב) אויף

(23) ולהעיר, שבטור שם — אף שמקדים, כתב הרמב"ם כ"י — מעתיק ה'י, שכן יעקב אמר כ"י (ומשמית, הצדיק).

(24) ראה לדוגמא — ה'י יסוה"ת פ"א ה"י-י (בנוגע למשה): פ"ז ה"ט (אברהם); פ"ז ה"ג (יעקב); שם ה"ז, פ"ח פ"ט הא וה, פ"י הא וה' (משה); ה'י ע"ז פ"א סה"ב ואילך (אברהם, יעקב ומשה). ועוד.

(25) וכ"ה הלשון בסמ"ג שם. לבוש שם. ולהעיר מרמב"ם סוף ה'י מילה. בוא וראה כמה חמורה מילה שלא נתלה למשה רבינו עלי' — ומשנה מלשון המשנה (נדרים לא, ב), למשה הצדיק. וראה לעיל ע' 58 הערה 40.

(26) ראה שדי"ח כללים מערכת האליף כלל שסא. פאת השדה כללים מערכת אליף סקליה סק"י. אנציקלופדי תלמודית ערך אין למידין מקודם מ"ת. רש"י.

(*) שם פ"ה ה"י. יוסף הצדיק — אבל שם מובן הטעם.

(27) ה'י אישות פ"י ה"י (מירושלמי מ"ק פ"א ה"ז).

(28) כ"ז. וראה פרש"י שם — מירושלמי. וברמב"ן שם.

(29) ראה בארוכה במקומות הנ"ל הערה 26. רש"י.

(30) מהאופנים שאפשר ללמוד מקודם מ"ת (ראה בהנסמן בהערה הנ"ל): אופני קיום מצוה; דבר שיש בו טעם וסברא; במקום שאין סברא לחלק; לימודים שהם בתורת גילוי מילתא. וראה לקו"ש ח"א פרשתנו (ע' 65 ואילך) ע"ד הלימוד דאין מערבין שמחה בשמחה דלמידין מפרשתנו.

(31) להעיר מדברי הרמב"ן עה"ת (וישלח לו, יג): ועל דעתי הדינין שמנו לבני נח בד מצות שלהם . . . בדיני גניבה ואונאה ועושק ושכיר ודיני השומרים כ"י ודיני מקח וממכר. והיינו שתוכן הדינים דפי' משפטים ה"ז בכלל ו' מצות כ"י.

כחי עבדתי את אביכן לפיכך נטל שכר זאת אף בעולם הזה שנאמר ויפרץ האיש מאד מאד: די ראי' איז ניט (נאָר) פון התחלת דבריו וואָס יעקב, אמר כי בכל כחי עבדתי את אביכן

(ואדרבה, אין דעם וואָלט מען גע-קענט זאָגן אז יעקב האָט דערמיט מדגיש געווען³⁵ אז ער האָט זיך גע-פירט לפני משורת הדין, עבודה אין וועלכער ער איז ניט געווען מחוייב³⁶, און דאָן איז דאָך דאָס אַ ראי' לסתור — אז ס'איז ניטאָ אַ חיוב אויף יעדן פועל לעבוד בכל כחו)

נאָר די (עיקר) ראי' איז פון דעם המשך הלשון „לפיכך נטל שכר זאת כח (ובאופן פון) ויפרץ גוי“:

דער אויפטאן אין דעם איז (ניט אזוי אז יעקב האָט באַקומען אַ שכר פון דעם אויבערשטן פאַר מקיים זיין אַ ציווי ה' (און ביי אַנדערע מצות קען דאָס זיין אַ שכר (נאָר) בעוה"ב, אָבער דאָ האָט ער באַקומען שכר מצוה אויך בעוה"ז) — (נאָר)³⁷ אז ער האָט באַקומען „שכר זאת“, דעם שכר אויף זיין מלאכה;

ד.ה. דער „נקבה שכרך“ (וואָס לבן האָט אָפּגערעדט מיט יעקב'ן) האָט

נאָכמער: מען געפינט בענינו גופא, עבודה יעקב ללבן, אז מען לערנט אָפּ פון יעקב'ן, ווי די גמרא זאָגט³² „עד מתי שומר שכר חייב לשמור עד כדי הייתי³³ ביום אכלני חורב וקרח בלילה“³⁴.

ד. וי"ל די הסברה בזה:

מיט דער ראי' „שהרי יעקב הצדיק אמר כי בכל כחי עבדתי את אביכן לפיכך נטל שכר כח“, ברענגט דער רמב"ם אַרויס דעם גדר החיוב „לעבוד בכל כחו“. פריער זאָגט דער רמב"ם „כדרך שמוזהר בעה"ב שלא יגזול שכר עני כח כך העני מוזהר שלא יגזול מלאכת בעה"ב ויבטל מעט בכאן ומעט בכאן ומוציא כל היום במרמה אלא חייב לדקדק על עצמו בזמן כח“, און דער-נאָך איז ער ממשיך ומוסיף: וכן חייב לעבוד בכל כחו.

וואָלט מען לכאורה געקענט לער-נען: דער חיוב לדקדק על עצמו בזמן איז פאַרבונדן מיט „שלא יגזול מלאכת בעה"ב“, אָבער דער חיוב „לעבוד בכל כחו“ איז ניט פאַרבונדן (אויף אזויפיל) מיט מלאכת בעה"ב (ביז מיזאָל זאָגן אז בשעת ער טוט עס ניט איז ער ניט מקיים דעם „שלא יגזול מלאכת בעה"ב“, נאָר ס'איז בלויז פאַרבונדן מיטן גברא מצוה, פון פועל העובד, מיט זיין נאמנות, אז ער דאַרף זיין איבער-געגעבן צו אַן אַרבעט ביז „לעבוד בכל כחו“. ד.ה. דאָס איז ניט (אזוי) מצד דעם גדר פון „בין אדם לחבירו“, צווישן דעם פועל מיטן בעוה"ב, נאָר דאָס איז מעין גדר פון בין אדם למקום.

אויף דעם ברענגט דער רמב"ם די ראי' „שהרי יעקב הצדיק אמר כי בכל

(35) וכמ"ש המאירי ב"מ שם (לדעת רבה) — גבי הפסוק „הייתי ביום אכלני חורב גוי“.

(36) וראה גם מדרש הגדול פרשתנו לא, לט. פי' ר"א בן הרמב"ם שם. ועוד.

(37) וכמ"ש הרמב"ם בפי"מ ריש פאה, שזהו החילוק בין המצות המיוחדות לאדם בנפשו במה שיש בינו ובין הקב"ה, שבוה, תחשב לו לצדקה ויגמלוהו הקב"ה עלי' לעוה"ב, והמצות התלויות בתועלת בני אדם קצתם עס קצתם (בין אדם לחבירו). שתחשב לו לצדקה לעוה"ב לפי ששעה המצוה וימצא טובה בעוה"ז בעבור שנהג מנהג הטוב בין בני אדם כי כשינהג מנהג הזה ינהגו אחרים כמנהגו יקבל כמו כן שכר מהענין ההוא.

אלא שבנדוד. נטל שכר זאת לא מלבן הארמי באופן ישר.

(32) ב"מ צג, ב.

(33) פרשתנו לא, מ.

(34) וראה שאלות פרשתנו שאלתא ב.

ביותר" און טוט „לפנים משורת הדין“ ווערט אנגערופן „חסיד“⁴¹.

און דאס זאגט דער רמב"ם — אז די הנהגה פון יעקב'ן לעבוד בכל כחו איז נישט געווען אן ענין פון מדת חסידות כו' (א) הנהגה מיוחדת⁴² אלס איינער פון די ג' אבות — יעקב אבינו), נאר דאס איז דער אופן החיוב פון א פועל; יעדער פועל לגבי מלאכת בעה"ב.

ו. דעם חידוש גופא — אז דער חיוב לעבוד בכל כחו איז פארבונדן (ניט נאר מיט דער כללית/דיקער נאמנות פון פועל, נאר) מיט דער מלאכה וואס ער טוט פאר דעם בעה"ב — קען מען לער-נען אויף צוויי אופנים:

איינ אופן איז: אז דאס איז פארבונדן מיט גוף המלאכה, אבער דאס איז אן ענין נוסף אויף דער עצם מלאכה לבעה"ב; ס'איז א באזונדער חיוב פון פועל צום בעה"ב.

וואס דאס איז די שיטת הרמב"ם, וואס ער טיילט פאנאנדער די הלכות בשיי-כות צו גזל מלאכתו של בעה"ב אין צוויי באזונדערע הלכות: אין דער ערשטער

לפועל געבראכט דערצו אז (כאטש לבן האט אים געוואלט אפנארן וכו', פונדעסטוועגן — וויבאלד אז „בכל כחי גוי, איז). ויפרוץ האיש מאד מאד א שחר בהתאם מיט זיין ארבעט וואס איז געווען אין אן אופן פון „בכל כחי עבדתי“.

דערפון פארשטייט מען, אז דער „לעבוד בכל כחו“ איז פארבונדן נישט נאר מיטן גברא, מיטן פועל כשהוא לעצמו, נאר מיט מלאכתו לבעה"ב. וואס דערפאר האט יעקב באקומען אויך פאר דעם זיין שחר בעה"ב.

ה. ועפ"ז יומתקו די צוויי דיוקים הנ"ל אין לשון הרמב"ם:

(א) ער זאגט נישט „שנאמר“, נאר „שהרי“ — ווייל די ראי' איז נישט (נאר) פון דעם פסוק „כי בכל כחי עבדתי את אביכֹ, נאר (אויך ו)בעיקר — פון דעם גאנצן ווייטערדיקן המשך: „לפיכֹ נטל שחר זאת כו'“.

(ב) ער זאגט נישט „יעקב אבינו“ נאר „יעקב הצדיק“. והביאור:

פון רמב"ם אין ריש הל' דיעות איז פארשטאנדיק, אז דער תואר „צדיק“ (מיט וועלכן דער רמב"ם באנוצט זיך בספרו היד) מיינט נישט אזא וואס טוט א הידור מצוה וכיו"ב, נאר דער וואס פירט זיך כפי הדין והחיוב. ווי ער ברענגט דארטן³⁸ די פסוקים בנוגע מדות והנהגות³⁹ אז דער וואס גייט אין „דרך הישרה היא מדה בינונית“ ווערט ער (בל' הפסוק⁴⁰) אנגערופן „צדיק“⁴¹ (און דער וואס איז „מדקדק על עצמו

(38) פ"א היד.

(39) אף שהוא עצמו מתארו (שם ובה"ה). „חכם“ ושהוא „מדת חכמה“.

(40) וראה שם היד, כך למדו בפירושו מצוה זו מה הוא נקרא חנון כו' צדיק ישר כו'.

(41) שם היד.

41* אין לזה סתירה מהמבואר לעיל ע' 58 (כנ"ל הערה 25) בהטעם דשינה הרמב"ם בסוף הל' מילה מלשון צדיק שבמשנה להדגיש שהוא דבר הנוגע לא רק למשה הצדיק, כי בהל' דיעות מדובר (בצדיק חכם חסיד) בדיעות ומדות הנוגעות ליחס בין אדם לחבירו, ועד"ז הוא בנדר"ד, ואין זה שייך (כ"כ) להמדובר בהל' מילה מצוה שבין אדם למקום שבזה אפילו שהכוונה לצדיק ממש (ועד"ל הלשון „צדיק“, „צדיקים“ בהל' תשובה פ"ז היד. פ"ז היד. פ"ה ה"א וכו'). וכפרט דבא לומר החומרא דמצות מילה, כמה חמורה מילה שלא נתלה כו' עבורו אפילו שעה אחת כו', אין מקום לכתוב ל' צדיק כי אפשר לבעל דין לחלק שרק לצדיק כפשוטו לא נתלה אפילו שעה אחת (ולא למי שהנהגה שלו ישרה, או צדיק בדינו ככרפ"ג דהל' תשובה שם).

משא"כ לויטן אלטן רבין, זיינען דא נישט צוויי באזונדערע הלכות — מלאכה סתם און מלאכה בכל כחו — נאָר ס'איז איין הלכה; מלאכה בכח און מלאכה בכל כחו זיינען נישט קיין צוויי גדרים (דער גדר מלאכה בכלל, און אַ צוויי-טער גדר — וואָס איז פאַרבונדן מיט דער התחייבות (ושקנוי) הפועל צו דעם בעה"ב פרטי), נאָר ס'איז איין גדר, אַלץ איז פאַרבונדן מיט מלאכת בעה"ב.⁴¹

הלכה זאָגט ער די דיינים פון „אין הפועל רשאי לעשות מלאכתו בלילה כו' מפני גזל מלאכתו של בעה"ב שהרי תשש כחו כו' ולא יעשה מלאכה בכח"; און אין דער הלכה שלאח"ז הויבט ער אָן: „כדרך שמוזהר בעה"ב שלא יגזול שכר עני כו' כך העני מוזהר שלא יגזול מלאכת בעה"ב ויבטל מעט בכאן כו', אלא חייב לדקדק על עצמו בזמן כו' וכן חייב לעבוד בכל כחו כו'".

ווייל לויט שיטת הרמב"ם זיינען דאָס צוויי באזונדערע גדרים: איין חיוב אַז דער פועל דאַרף טאָן מלאכה בכח, און אַ באזונדער חיוב — „לדקדק על עצמו בזמן כו' וכן חייב לעבוד בכל כחו". והחילוק ביניהם יש לומר:

דאָס וואָס ער דאַרף טאָן מלאכה בכח, איז אַן ענין אין עצם המלאכה — בשעת עס פעלט מלאכה בכח פעלט אין דער חלות שם מלאכה. משא"כ דער חיוב „לעבוד בכל כחו" איז נישט ווייל אַז דעם איז נישטאָ דער גדר פון מלאכה, נאָר דאָס איז פאַרבונדן מיט דער התחייבות פרטית פון דעם פועל (צו דעם בעה"ב פרטי).

בסגנון אחר קצת: „מלאכה בכח" (סתם) איז פאַרבונדן מיט דער חפצא פון מלאכה, און דער חיוב „לעבוד בכל כחו" איז בשייכות להגברא, צווישן דעם פועל און דעם בעה"ב, וואָס אַ פועל איז גופו קנוי⁴² לבעה"ב.⁴³

ולא יעבוד בכל כחו. [ולדוגמא — פועל בעל כח גדול, שגם אם לא יעבוד בכל כחו (או לא ידקדק בזמנו) יוכל להשלים המלאכה הקצובה ליום זה. וכיו"ב] — ומ"מ חייב לדקדק בזמנו ולעבוד בכל כחו מחמת התחייבות הפועל לבעה"ב שגופו קנוי לו.

ועפ"י מתורץ ג"כ: (א) למה הוזקק לרא"י שאין לבטל „מעט בכאן ומעט בכאן" מהא שהקפידו על ברכה רביעית כו' — דלכאורה ה"ז גזילה (ב) ההקדמה „כדרך שמוזהר בעה"ב שלא יגזול שכר עני ולא יעכבנו כך העני כו' — למאי נפקי? — כי הדיוק בזה הוא (לא רק ש.ל.א. יגזול כו', כ"א גם), ולא יעכבנו, שאין בזה גזל (שהרי משלמו אח"כ), ומ"מ ה"ז (כעין) גזל העני מפני שהוא משועבד אליו לשלמו תיכף (ו, כך העני) — גופו קנוי לבעה"ב לדקדק בזמנו ולעבוד בכל כחו גם כשאין הפסד לבעה"ב.

(44) והיינו, דלהרמב"ם — רק החיוב דלעבוד בכל כחו הוא, לפי שפועל גופו קנוי, ולאדה"ז — גם העבודה בכח הוא לפי שגופו קנוי.

(*) משא"כ בהלכה ו, שעני"ש. לא יעשה מלאכה בכח" חסר בגוף המלאכה ויש הפסד להבעה"ב ממלאכה זו.

(*) ראה שו"ע אדה"ז ה' שאלה ושכירות וחסומים סכ"א (מרמב"ם ה' שכירות פ"ט ה"ד. שו"ע חו"מ טש"ג ס"ג): פועל העובד לבעה"ב בין בשכירות לזמן בין בקבלנות אפי' כבר קבל כל שכרו יכול לחזור בו באמצע פועלו כו' שנאמר כי לי בני עבדים עבדי הם ולא עבדים לעבדים (ומוסף על לשון הרמב"ם ומפרש). שיעבדו שלא ברצונם מחמת שכר נשכרו. והיינו שכוח מתבטא, לא עבדים

(42) ראה ריטב"א ב"מ (י, א וברפ"ז שם). ועוד. וכ"ה דעת הרמב"ם (ה' מכירה פ"ג ה"ז — ראה בכ"ז מחנה אפרים ה' שכירות פועלים ס"א-ב וס"ז (וע"ש סוס"א, דמהרמב"ם הנ"ל נראה דכל פועל גופו קנוי — לא רק כאשר נשכר. לבעה"ב לכל מלאכה)).

(43) ואולי י"ל, דבהלכה ז מדובר אפי' כאשר לא יחסר בגוף המלאכה (לבעה"ב) כשלא ידקדק בזמן

(ב) אַנשטאַט „ולא יעשה“ זאָגט ער „ולא יוכל לעשות“. (ג) אַנשטאַט „מלאכה“ איז דער אַלטער רבי מוסיף „מלאכת בעל הבית“⁴⁷.

וע"פ הנ"ל יש לומר: לויטן רמב"ם איז דער חסרון דא וואָס „ולא יעשה מלאכה בכח“ — עס פעלט אין עצם (שם) מלאכה. און דעריבער גלייך ווי דער אדם שטעלט זיך אין א מצב וואָס „ולא יעשה מלאכה בכח“ איז דאָס אין גדר פון „גזל מלאכתו של בעה"ב“ (ווייל ער איז ניט ראוי צו זיין א פועל — זיין מלאכה איז ניט קיין מלאכה).

משא"כ לויטן אַלטן רבי'ן איז דער חסרון — „ולא יוכל לעשות מלאכת בעל הבית בכח“, אַלס זיין התחייבות (וקנין) צום בעה"ב. קומט אויס, אַז דער איסור „לעשות מלאכה בלילה כו“ (וכיו"ב) איז ניט בגדר גזילת מלאכתו של בעה"ב, דאָס איז נאָר א גרם — „ולא יוכל לעשות מלאכת בעל הבית בכח“⁴⁸ (אַז דערנאָך, ווען ער וועט טאָן „מלאכת בעל הבית“ וועט דאָס ניט קענען געטאָן ווערן כדבעי).

(ב) אין דער רא"י פון יעקב'ן איז דער לשון הרמב"ם: „לפיכך נטל שכר זאת“,

און דערפאַר ברענגט דער אַלטער רבי די דינים פון „אין הפועל רשאי כו“ אַלס אַ המשך צו דער הקדמה „וכדרך שבעה"ב מוזהר כו“ כך העני מוזהר שלא יבטל מלאכת בעה"ב כו“ חייב לדקדק על עצמו בזמן כו' וכן חייב לעבוד בכל כחו כו' (לפיכך אין הפועל רשאי כו').

ז. ע"פ הנ"ל יש לבאר ג"כ כמה שינויים (קלים) אין לשון אדה"י לגבי לשון הרמב"ם — וואָס אע"פ אַז לכאורה זיינען זיי שינויים קלים, איז אָבער ע"פ הידוע גודל הדיוק פון לשונו הזהב פון אַלטן רבי'ן, ובפרט אַז ער איז דערביי משנה פון לשון הרמב"ם, איז יש לומר אַז דאָס איז אויך אַ שינוי בתוכן:

(א) אין דעם סוף פון דער ערשטער הלכה, וואו דער רמב"ם איז מבאר דעם טעם פון די דינים „אין הפועל רשאי לעשות מלאכתו בלילה כו' מרעבי ומסגף עצמו כו'“ — זאָגט ער: „מפני גזל מלאכתו של בעה"ב“, שהרי תשש כחו ותחלש דעתו ולא יעשה מלאכה בכח: דער אַלטער רבי אָבער, איז דער-ביי משנה: (א) ער איז משמיט די ווער-טער „מפני גזל מלאכתו של בעה"ב“⁴⁹.

45) וכ"ה בתוספתא שם. ובירושלמי שם. מפני שהוא ממעט מלאכתו של בעה"ב. ובטושי'ע (ולבוש) שם (ס"ט). מפני ביטול מלאכתו של בעה"ב.

46) וגם בתחילת הסעיף כותב. שלא יבטל מלאכת בעה"ב, ומשנה מלשון הרמב"ם שם. שלא יגזול מלאכת בעה"ב. אבל להעיר, שגם בטור שם, אף שמקדים, כתב הרמב"ם, כי, שלא יבטל כו'.

לעבדים, אבל. גופו קנוי. למלאכתם נולד העיר מההמשך בשו"ע אדה"י שם (מהנהגות מרדכי כ"מ פרק האומנין, רמ"א שם): ולכן יש מי שאומר שאין לפועל או מלמד כו' להשכיר עצמו כו' יותר מ' שנים כו' ביותר מ' שנים יצא מכלל שכיר ונכנס בכלל עבד ותהורה אמהר כי לי בני עבדים כו'. וראה מחנה אפרים שם.

47) ועד"ז הוא בטושי'ע (ולבוש) שם: שהרי מחליש כחו שלא יוכל לעשות מלאכת בעה"ב בכח.

48) ואולי יש לומר, שזהו גם טעם השינוי בשו"ע אדה"י. שהרי מחליש כחו' (כבטושי'ע שם),

וברמב"ם, שהרי תשש כחו ותחלש דעתו:

והרמב"ם, דס"ל דהוי דין ואיסור בפ"ע, מדגיש בלשונו (לא פעולת האדם, כ"א) הנפגע כבר אז — שהרי תשש כחו (ותחלש דעתו), שלכן כשעושה פעולות אלו אינו בגדר פועל העובד ובמילא הרי"ז בגדר. גזל מלאכתו של בעה"ב גם לפני זמן המלאכה בפועל:

משא"כ אדה"י, דס"ל שאינו איסור בפ"ע (כ"א רק מסובב מהחייב, לעבוד בכל כחו') וכשעושה מלאכה בלילה כו' הוא רק גרם כו' — מדגיש פעולת האדם: שהרי מחליש כחו (וגורם ש)לא יוכל לעשות מלאכת בעה"ב כחכ.

דער אלטער רבי אבער זאגט: „לפיכך נטל שכרו“⁴⁹

— ווייל לויטן רמב"ם, איז דער שער פאר עובד זיין בכל כחו אן ענין נוסף אויפן שער אויף דער עצם מלאכה להבעה"ב. דער שער איז טאקע פאר-בונדן מיט גוף המלאכה (וכנ"ל סוף סעיף ד), אבער בכ"ז איז דאס אן ענין נוסף אויף עצם המלאכה. און דערפאר איז דער רמב"ם מדייק „לפיכך נטל שכר זאת“ — דער ספעציעלער שער אויף עבודה בכל כחו.

משא"כ דער אלטער רבי איז מדגיש „לפיכך נטל שכרו“ — ווייל לשיטתו איז דאס נישט קיין צוויי באזונדערע זאכן, עבודה סתם און עבודה בכל כחו, נאר עבודה בכל כחו איז איין גדר מיטן גוף המלאכה וואס ער טוט לבעה"ב, און דעריבער ווערט דער שער אויף עבודה בכל כחו נכלל אין שער עבודתו — „נטל שכרו“ (סתם).

ח. די הוראה פון דעם איין עבודת האדם — וואס אידן זיינען דאך פועלים, וואס דארפן טאן מלאכה פארן בעה"ב, זה הקב"ה⁵⁰:

דער טעם פארוואס דעם חובב לעבוד בכל כחו לערנט מען אפ פון עבודת יעקב בבית לבן הארמי אין חרוץ, איז דערפאר ווייל די מלאכה וואס א איד דארף טאן פארן אויבערשטן (בכל כחו) איז בדומה צו עבודת יעקב בבית לבן.

49) בטור „נטל שכר בעוה"ז על כן, ובשו"ע „נטל שכרו בעוה"ז“ — ובשניהם בהשגחת אה"י. ובלבוש „וחכה ונטל שכרו בעוה"ז ובעוה"ב“.
50) כמאמר המשנה — אבות מ"ב מ"ז. וראה בארוכה לקו"ש ח"י (ע' 387 ואל"ף) כמה פרטים בעבודת בניי ושכר פעולתם שהם כדוגמת פועל. וראה גם לקו"ש חכ"ט ע' 138 ואל"ף. חל"ד ע' 132 ואל"ף.

כידוע⁵¹, איז די עבודה פון יעקב בבית לבן איז געווען נישט אין די ד' אמות של בית המדרש של שם ועבר, אדער אפילו ווי ער איז געווען אין א"י בבית אביו יצחק, וואס דעמאלט איז געווען זיין עבודה אלץ אין עולם הקדושה — נאר זיין עבודה דארט איז געווען בחרן — חרוץ אף של מקום (בעולם)⁵², אויף מאכן די וועלט א דירה לו ית'.

און עד"ז באשטייט די עבודה פון יעדן אידן אלס א פועל של הקב"ה:

דאס וואס א נשמה דינט דעם אויבערשטן ווען זי איז נאך אין עולמות עליונים, איידער זי קומט אראפ למטה אין עוה"ז און טוט זיך אן אין א גוף, נאר ווען עמדתו לפניו⁵³ — איז עס אן עבודה נעלית ביותר, סיי אין שכל (פארשטאנד אין ג-טלעכקייט) און סיי אין מדות (איר אהבת ה' ויראת ה') — אבער דאס איז אלץ איר עבודה:

51) כמבואר בדרושי חסידות בפרשתנו עה"פ ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה.

52) רש"י ס"פ נח.

53) מלכים א י, א. יח, טו. מ"ב ג, יד. ה, טז. וז"ל רלג, ב. ח"ג סח, רע"ב. — ולהעיר שבמאמרי דא"ח (תרא ס"פ וישב ל, סע"א). שרש מצות התפלה פמ"ב (קמ, א). אוה"ת בראשית תתרמה, ב. ועוד) הובא הכתוב „חי ה' אשר עמדת לפניו“ (כבוהר ח"א וחיג שם), והוא הכתוב דמ"ב ה הנאמר באל"ש. אבל בלקו"ת חקת (סד, ד). כמ"ש אליהו חי ה' אשר עמדת לפניו (ועד"ז הוא בד"ה קדושים תקס"ב (דרמ"צ קנ"ג, ב). מאמרי אדה"ז (פרשיות ח"ב ס"ע תרפז. תקס"ה ח"ב ע' תשעו). סידור רס"ג, ב. סה"מ תרנ"ז ע' קעז. וטו"ז). ובסה"מ היש"ת ע' 13: זוהו שאמר אליהו חי ה' אלקי ישראל אשר עמדת לפניו (וראה הערה שם) — ועד"ז בסה"מ תש"ח ע' 211 (וראה שם ע' 210). תש"ס ע' 7 וע' 185.
כ"מ מהגיל הכוונה להנשמה למעלה בכלל, ובכ"מ מדובר במדר' דנשמת אליהו (בפרט) למעלה (כבסה"מ פרשיות, סידור שם, סה"מ תרנ"ז ועוד). ובכנ"ל כמה פ"י ב"עומדים (למעלה). ואכ"מ.

א איד קען טראכטן, בשעת מ'איז נאך אין די ד' אמות של תורה ותפלה דע-מאלט איז זיין עבודה פארבונדן מיט זיין כח השכל, לערנען תורה מיט הבנה והשגה, און מיט זיינע מדות, איזוהי עבודה שבלב זו תפלה⁵⁴, עבודת התפלה מתוך אהבה ויראה:

בשעת מ'גייט אבער ארויס אין חוצה, און די ארבעט איז צו מאכן די וועלט א דירה לו ית', דארט פאדערט זיך בעיקר טאן מיטן כח העשי' שלו און די עבודה איז פארבונדן נאך מיט קבלת עול שב-נפש

— אויף דעם איז די הוראה אז אין דער עבודה אויף מאכן א דירה לו ית' בתחתונים, איז חייב לעבוד בכל כחו, ניט נאך מיט די כחות תחתונים שלו, נאך אויך מיט די כחות פנימיים שלו, זיין כח השכל, מדות, ביז אויך מיט די כחות מקיפים, רצון ותענוג שלו.

קען מען אבער מיינען אז דאס איז אן ענין פון הידור מצוה, וואָרום צו דער עשיית הדירה איז נוגע בעיקר נאך זיין כח המעשה — אויף דעם האָט מען די הוראה, אז אַס איז אַ חיוּב גמור, וואָס אַן דעם הייסט עס גזל (ביטול) מלאכתו של בעה"ב.

דער „שם מלאכה" — פון עשיית דירה לו ית' בתחתונים — קען אפשר זיין אפילו ווען מען טוט בלויז מיטן כח העשי', אבער אַלס מלאכת בעה"ב⁵⁵ מוז די עבודה זיין בכל כחו. באַ אַ אידן דאַרף זיין נרגש בכל כולו אַז כל ענינו

דוקא ווען די נשמה קומט אראפ אין עוה"ז הגשמי, און דארט גופא, בלייבט ניט דער אדם פארשלאסן תמיד נאך אין די ד' אמות של תורה ותפלה, נאך ער איז זיך עוסק אין עבודת הבריורים אויף צו מאַכן פון די תחתונים „שאין תחתון למטה ממנו"⁵⁴ א דירה לו ית' — דא איז ער א פועל של הקב"ה, דאס איז מלאכתו של בעה"ב⁵⁵.

ט. און אויף דעם איז דער לימוד פון יעקבין, אז אַט די מלאכה דאַרף געטאן ווערן „בכל כחו":

ניט נאך וואָס „חייב לדקדק על עצמו בזמן"

— ווייל טאַמער „יבטל מעט (ב)כאן ומעט (ב)כאן": מען מאַכט אַ חשבון אַז עס מאַכט ניט אויס צו אַפלייגן די מלאכת בעה"ב מעט און דערווייל אריינכאַפן ענינים וואָס זיינען פאַר-בונדן מיט זיין שלימות (ימלא כריסו כו') אויף האַבן מער פאַרשטאַנד אין תורה וכיו"ב) — וועט דאָס גורם זיין, אַז „ומוציא כל היום — דעם גאַנצן „היום לעשותם" — במרמה";

נאך נאָכמער — „חייב לעבוד בכל כחו"⁵⁶, מיט אַלע כחות הנפש⁵⁶:

(54) תניא פליי.

(55) ראה לקו"ש חט"ז ע' 244 ואילך. ע' 254 ואילך. ושי"נ. ובכ"מ.

(56) עיין לקו"ת חוקת סה, ד ושי"נ.

(56*) וראה צוואת הריב"ש בתחלתו ס"ג (כש"ט ט"כ. אר"ת להה"מ סו, א): האדם צריך לעבוד השי"ת בכל כחו שהכל צורך גבוה מפני שהשי"ת רוצה שיעבדו אותו בכל האופנים.

(57) תענית ב, א. רמב"ם ריש הל' תפלה.

(57*) להעיר מהלשון בתורת הבעש"ט הנ"ל (הערה 56). „מפני שהשי"ת רוצה כו". וראה שם המשך המאמר.

(*) וראה לקו"ש ח"כ ע' 56 ואילך, שעד"ז הוא החילוק בין שכיר ושלוח. ע"ש.

דוקא דורך דער עבודה אין עולם הזה,
נעמט מען דעם מאד האמיתי⁵⁹.

(משיחות ש"פ ויצא תשי"ט)

איז צו דורכפירן די שליחות פון דעם
אויבערשטן לעשות לו ית' דירה בתח-
תונים, און ער אלס פועל איז גופו קנוי
צום בעה"ב, זה הקב"ה, ובמילא טוט ער
מלאכת בעה"ב בכל כחו.

און דורך דעם וואס א איד פירט דורך
זיין מלאכה בכל כחות נפשו, איז ער
„נוטל שכרו אף בעולם הזה“, ביז אין אן
אופן פון „ויפרוץ האיש מאד מאד“, ב'
פעמים מאד, בלי גבול האמיתי⁵⁸ —

59) ע"ד המבואר בלקו"ת שלח (לו, א. לה, רע"ג)
— הובא בתרא שם. ועיי"ש, ב) בפ"י, טובה הארץ
מאד מאד" (ב"פ מאד).

58) ראה תרא פרשתנו כג, ג. תריח וישלח לט,
ד. וראה הערה הבאה.

ויצא ב

דארף מען פארשטיין: אין תחלת הפרשה, אויפן פסוק: „עולים ויורדים בו, שטייט אין מדרש, „מלאכים שהם מלוין את האדם בארץ ישראל אין מלוין אותו בחוצה לארץ, און ווי רש"י זאגט דאס: נאך מער מפורש: „מלאכים שליווהו בארץ אין יוצאים חוצה לארץ ועלו ברקיע וירדו מלאכי חריל ללותו" — איז ווי קומט עס אז דא, ביים צוריק-גייען פון חרן קיין איי, זיינען די מלאכים של איי יע ארויס קיין חו"ל?

דער גור אריי איז מסביר, אז וויבאלד ער איז געגאנגען קיין ארץ ישראל, זיי-נען די מלאכי איי ארויסגעגאנגען, לקראתו לשמור אותו — עס זאל ניט זיין קיין מניעה אויף זיין אנקומען אין ארץ ישראל — וואס די שמירה איז מוטל על מלאכי איי (משא"כ די

ויפגען, מלאכי ארץ ישראל יצאו לקראתו וכלי התיבות, ללותו לארץ. ועד"ו בדיה מחנים, יצאו לקראתו. וכ"ה בדפוס שני דפרשי — בב' הדיה דפרשי. אבל בדפוסים הנפוצים, וכן בדפוס ראשון וכ"כ כתי רש"י (שתח"י) הוא כפנים. אלא שבכמה כתי בדיה ויפגעו, באו ללותו בארץ (כלי תיבת, לקראתו). ובא מכתבי רש"י שתח"י: באו לקראתו לחוצה לארץ. וראה לקמן הערה 9.

(5) כת, יב.
(6) ב"ר פס"ה, יב. בב"ר לפנינו איתא רק טיום הענין, עולים אותם שליוו אותו בארץ ישראל יורדים אלו שליוו אותו בחוצה לארץ. והגרסא שבפנים היא בב"ר (פס"ה, יח) הנדפס עס פ"י יפה תואר (השלם), ובב"ר הוצאת תיאודור-אלבק, יליש כאן עה"פ.

(7) ובתנחומא באבער וישב שם: שאין המלאכים המשמשין בארץ ישראל משמשין בחוצה לארץ ולא של חוצה לארץ בארץ ישראל.

(8) שם לב, ב. וראה גם מ"ש ב"ר"פ וישלח.
(9) להעיר מהגריסא בא מכתבי רש"י (שתח"י) בסוף ד"ה מחנים, ושל ארץ ישראל שבאו לקראתו כדי ללותו לארץ ישראל שילך בשלוש.

א. בסוף פרשתנו אויפן פסוק „ויפגעו בו מלאכי אלקים" זאגן רז"ל² און רש"י ברענגט דאס בפירושו על התורה: (אז דאס זיינען געווען), מלאכים של ארץ ישראל באו לקראתו ללותו לארץ. פון פשטות הלשון איז מובן, אז דער ארט וואו די מלאכי איי „באו לקראתו" איז געווען בחו"ל, נאך איידער ער איז אנגעקומען אין איי.

(1) לב, ב.

(2) ראה תנחומא (ותנחומא באבער) וישלח ג. תנחומא באבער וישב ב. וראה גם מדרש לקח טוב עה"פ.

(3) עה"פ.

(4) ראה רמב"ן כאן. שהרי עדיין לא הגיע יעקב לארץ ורוחק ה' משם כו'. בראים כאן דוחה פ"י הרמב"ן וס"ל שהי באי, אבל מהשקרים במפרשי רש"י (גור"א ועוד) מוכח שדעתם שזה ה' בחו"ל. וכן משמע בפרש"י ד"ה מחנים (ועד"ו בתנחומא שם) שתי מחנות של חוצה לארץ שבאו עמו עד כאן ושל ארץ ישראל שבאו לקראתו. ולא כבמדרש לקח טוב כאן. מחנה המלאכים שבאו עמו מחוץ לארץ ומחנה המלאכים שפגעו בו בכניסתו לארץ ישראל... וראה ס' זכרון על פרש"י, ופגעו בו וחזרו עמו. וצ"ע ביריעות שלמה (להמהרש"ל) סוף פרשתנו. כי מיד שעקר יעקב ממקומו לילך לביתו לאי אז הלכו עמו מלאכים של איי ופסקו ממנו מלאכי חריל. וראה המשך פירוש הגור"א (שהובא לקמן בפנים).

ולהעיר שב"רמב"ן כאן מעתיק לשון רש"י שבדיה

(*) מלשון רש"י. עד כאן אין הכרח לפרש שאז פסקו ממנו, אלא מבאר טעם קריאת שם המקום מחנים — המקום שבו מחנות המלאכים נפגשו עמו. ובתנחומא וישלח שם. כיון שחזר מן לבן היו אותן מלאכים שנמסרו לו מלוין אותו עד ארץ ישראל.

(**) ובתנחומא באבער וישב שם: וכשבא לחזור קרא הקב"ה לאותן המלאכים שהיו משמשין אותו בארץ, אמר להם הרי יעקב חוזר, צאו ונצא לאנפטי שלו (פ"י תחומם).